



شورای سیاست گذاری حوزه های علمیه خواهران

مرکز مدیریت حوزه علمیه خواهران

معاونت پژوهش

عنوان

ملک عظیم در نگرش متکلمین مفسر بزرگ

فریقین باتوجه به نگرش مفسرین به

آیه ۵۴ سوره نساء

استاد راهنما

حجت الاسلام والمسلمین محمد عباس زاده جهرمی

نگارنده

نرجس روئیده

سال تدوین

۱۴۰۳

الحمد لله

الْحَمْدُ لِلَّهِ الَّذِي اخْتَارَ لَنَا مَحَاسِنَ الْخَلْقِ

وَاجْرَى عَلَيْنَا طَيِّبَاتِ الرِّزْقِ

سپاس مخصوص خدایی است؛

که زیبایی های آفرینش را برای ما برگزید؛

و روزی های پاکیزه را به سوی ما روان ساخت.

دعای اول صحیفه سجادیه

سرور زنان عالم، شفیعه می روز جزا،

حضرت فاطمه زهرا سلام الله علیها

هر دم به ضریح بی نشانت ای ماه	بسته است دخیل من به هر آه
عمری است تپش های دلم می گوید	یا فاطمه اشفعی لنا عند الله

تقدیر و تشکر

به رسم ادب بر خود لازم دانستم، از زحمات خانواده عزیزم که مرا در این پژوهش همراهی نمودند؛ و دعای خیرشان را بدرقه راهم قرار دادند، تشکر و تقدیر نمایم

همچنین، با تقدیر و امتنان شایسته از تمام اساتیدم، به ویژه از استاد راهنمای گرانقدر حجت الاسلام و المسلمین محمد عباس زاده جهرمی، که با راهنمایی‌های ارزشمند و دانش عمیق، مرا در این مسیر تحقیقاتی همراهی کرده‌اند. از استاد گرامی حجت الاسلام و المسلمین رحیمی صادق که زحمت داوری این پایان‌نامه را بر عهده داشتند نیز سپاسگزارم.

شایسته است، از همه مسئولین محترم حوزه علمیه حضرت نرگس سلام‌الله‌علیها، به ویژه از مدیریت محترم سرکار خانم قره‌خانی، که همواره با گشاده‌روی، سعه‌صدر، و حمایت‌های بی‌دریغ، محیط مطلوبی را برای تحصیل و پژوهش فراهم ساخته‌اند، تشکر و قدردانی نمایم.

پروردگارا! حسن عاقبت، سلامت و سعادت را برای آنان مقدر نما.

بیروت ، ۱۴۲۰ ق .

(۴۳) راغب اصفهانی ، حسین بن محمد ، خسروی ، غلامرضا ، ترجمه و تحقیق مفردات الفاظ قرآن ، ۴ جلد ، مرتضوی - تهران ، ۱۳۷۴ ش .

(۴۴) رشید رضا ، محمد ، نظره فی الکتاب السنه و الشیعه ، بی تا ، ۱۹۹۰ .

(۴۵) رضوانی ، علی اصغر ، امام شناسی و پاسخ به شبهات ، انتشارات مسجد مقدس جمکران ، بی تا .

(۴۶) سبجانی ، اسماء و صفات خداوند در قرآن ، تفسیر موضوعی قرآن مجید ، بی تا .

(۴۷) سبجانی ، جعفر ، منشور جاوید ، نشر امام صادق (ع) ، قم ، ۱۳۸۳ ش .

(۴۸) سبکی ، علی ابن عبد الکافی ، الابهاج فی شرح المنهاج ، مکتبه الکلیات الازهریه ، مصر ، ۱۴۰۱ ق .

(۴۹) سیوطی ، الدر المنثور فی تفسیر المأثور ، کتابخانه آیة الله مرعشی نجفی ، قم ، ۱۴۰۴ ق .

(۵۰) سیوطی ، جلال الدین ، الدر المنثور ، دارالفکر المنثور ، بیروت ، بی تا .

(۵۱) صافی ، محمود بن عبدالرحیم ، الجدول فی الاعراب القران ، دار الرشید موسسه الایمان ، دمشق ، بیروت ، ۱۴۱۸ ق .

(۵۲) صدرالدین ، شیرازی . شرح الاصول الکافی . تهران : مکتبه المحمودی ، ۱۳۵۲ .

(۵۳) صفار ، محمد بن حسن ، بصائر الدرجات فی فضایل آل محمد صلی الله علیهم ، محسن بن عباسعلی کوچه باغی ، مکتبه آیت الله المرعشی النجفی ، قم ، ۱۴۰۴ ق .

(۵۴) طباطبایی ، سید محمد حسین ، المیزان فی التفسیر القرآن ، انتشارات اسلامی جامعه مدسین حوزه علمیه قم ، قم ، ۱۴۱۷ ق .

(۵۵) طبرانی ، سلیمان ابن احمد ، المعجم الصغیر ، دارالکتب العلمیه بیروت ، ۱۴۰۵ ق .

(۵۶) طبرسی ، احمد بن علی ، مجمع البیان فی تفسیر القرآن ، دفتر انتشارات اسلامی ، قم ، چاپ دوم ، ۱۴۱۳ ق .

(۵۷) طبرسی ، ترجمه تفسیر جوامع الجامع ، بنیاد پژوهشهای آستان قدس رضوی ، مشهد ، ۱۳۷۷ .

(۵۸) طبری ، محمد بن جریر ، تاریخ طبری ، ابوالقاسم یابنده ، اساطیر ، ۱۴۱۲ .

(۵۹) طریحی ، فخرالدین ، مجمع البحرین ، تهران ، مرتضوی ، ۱۳۷۵ .

- (۶۰) طنطاوی ، سید محمد ، التفسیر الوسیط ، نهضة مصر، قاهره ، ۱۹۹۱ ه .
- (۶۱) طوسی، التبیان فی تفسیر القرآن، دار احیاء التراث العربی، بیروت .
- (۶۲) طوسی، محمد بن حسن نمونه بینات در شان نزول آیات ،محمد باقر محقق ، اندیشه اسلامی .
- (۶۳) عاملی ، ابراهیم ، تفسیر عاملی ، علی اکبر غفاری ، کتابفروشی صدوق ، ۱۳۵۹ ش .
- (۶۴) عبدالجبار ، صهیب ، الجامع الصحیح، دار ابن کثیر ، دمشق ، ۲۰۱۴ م .
- (۶۵) عبدالرحمن ابن محمد ، ابن ابی حاتم، تفسیرالقرآن العظیم ، مکتبه نزارمصطفی البارز ، ۱۴۱۹ق .
- (۶۶) عبدالرحمن ابن محمد ، ابن ابی حاتم، تفسیرالقرآن العظیم ، مکتبه نزارمصطفی البارز ، ۱۴۱۹ق .
- (۶۷) عبدالله جوادی آملی ،تفسیر تسنیم، تحقیق سعید بند علی و عباس رحیمیان، اسراء، قم، ۱۳۸۹ .
- (۶۸) عروسی حویزی ، عبد علی بن جمعه ، نور الثقلین ، اسماعیلیان ، قم، ۱۴۱۵ق ،
- (۶۹) عسقلانی ، احمد بن علی ابن حجر ،مرقاه المفاتیح شرح مشکاه المصابیح ، دار الفکر، بیروت ، ۱۴۱۴ ق .
- (۷۰) عیاشی ، محمد بن مسعود ، تفسیر العیاشی، چاپخانه علمیه ، تهران ، ۱۳۸۰ق .
- (۷۱) غزالی ،ابوحامد ، الاقتصاد فی الاعتقاد، دارالکتب العلمیه ،بیروت ، ۱۴۰۹ ق .
- (۷۲) فاریاب ، محمد حسین، جستاری در شان ولایت تکوینی امام معصوم، آینه معرفت، ۱۳۹۲ .
- (۷۳) فخر رازی ، محمد بن عمر ، نهائیه العقول، دار الذخائر ، ۱۴۳۶ ق
- (۷۴) فراهیدی ، خلیل بن احمد ، العین ، هجرت ، قم ، ۱۴۰۴ ق ، ج ۴ .
- (۷۵) فضل بن حسن ، الاحتجاج علی اهل اللجاج (للطبرسی) ، ترجمه و شرح غفاری مازندرانی ، مرتضوی ، تهران ، ۱۳۷۱ ش .
- (۷۶) فضل بن حسن، تفسیرمجمع البیان، ترجمه علی کرمی، تهران، فراهانی، ۱۳۷۸ .
- (۷۷) فیض کاشانی ، ملا حسن ، تفسیر الصافی ، المصدر ، تهران ، ۱۴۱۵ ق .
- (۷۸) فیومی ، احمد بن محمد ، المصباح المنیر فی غریب الشرح الکبیر للرافعی، مؤسسه دار

الهجرة، قم، ۱۴۱۴ ق .

(۷۹) قاضی ایجی ، میر سید شریف ، شرح المواقف ، الشریف الرضی ، قم ، ۱۳۲۵ ق .

(۸۰) قرائتی ، محسن ، تفسیر نور ، مرکز فرهنگی درسهای از قرآن ، تهران ، ۱۳۸۳ ش .

(۸۱) قرشی بنایی ، علی اکبر ، قاموس قرآن ، ۷ جلد ، دار الکتب الاسلامیه - تهران ، چاپ :

ششم ، ۱۴۱۲ ق .

(۸۲) قمی ، علی بن ابراهیم ، تفسیر قمی ، دارالکتاب ، قم ، ۱۳۶۷ ش .

(۸۳) قمی مشهدی ، محمد بن محمد رضا ، تفسیر کنز الدقائق و بحر الغرائب ، چاپ و

انتشارات وزرات ارشاد اسلامی ، تهران ، ۱۳۶۸ ش .

(۸۴) کلینی ، اصول کافی ، ترجمه محمد باقر کمره ای ، اسوه ، قم ، ۱۳۷۵ ش .

(۸۵) کلینی ، الروضة من الکافی ، هاشم رسولی محلاتی ، ۲ جلد ، انتشارات علمیه اسلامیة ،

تهران ، ۱۳۶۴ ش .

(۸۶) کلینی ، تحفه الأولیاء (ترجمه أصول کافی) ، محمد علی اردکانی ، ۴ جلد ، دار الحديث -

قم ، ۱۳۸۸ ش .

(۸۷) کلینی ، درخشان پرتوی از اصول کافی ، محمد حسینی همدانی نجفی ، علمیه قم ،

۱۳۶۳ ش .

(۸۸) کلینی ، محمد بن یعقوب ، أصول الکافی ، ترجمه یعقوب مصطفوی ، کتاب فروشی

علمیه اسلامیة ، تهران ، ۱۳۶۹ ش .

(۸۹) گنابادی ، سلطان محمد ، ترجمه بیان السعادة فی مقامات العبادة ، حشمت اله ریاضی ،

سر الاسرار ، تهران ، ۱۳۷۲ ش ، ج ۴ ، ص ۱۰۴ .

(۹۰) لاهیجی ، محمد بن علی شریف ، تفسیر شریف لاهیجی ، دفتر نشر داد ، تهران ، ۱۳۷۳

ش .

(۹۱) لطف الله ، صافی گلپایگانی ، ولایت تکوینی و ولایت تشریعی ، حضرت معصومه ،

قم ، ۱۳۷۵ ، ص ۸۶ .

(۹۲) مارودی ، علی بن محمد ، الاحکام السلطانیة ، مکتبه دار ابن قتیبہ ، کویت ، ۱۴۰۹ ق .

(۹۳) مجلسی ، محمد باقر بن محمد تقی ، خسروی ، موسی ، بخش امامت (ترجمه جلد ۲۳

تا ۲۷ بحار الأنوار) ، اسلامیة - تهران ، ۱۳۶۳ ش .

- (۹۴) محاربی، ابو محمد عبدالحق بن غالب بن عبد الرحمن بن غالب (ابن عطیه اندلسی)،
المحرر الوجیز فی تفسیر الكتاب العزیز، عبدالسلام عبدالشافی، دارالکتب العلمیه،
بیروت، ۱۴۲۲ق.
- (۹۵) محقق الحلی، جعفر بن حسن، المسلك فی اصول الدین، رضا استادی، آستانه
الرضویه المقدسه. مجمع البحوث الإسلامیه، مشهد مقدس، ۱۳۷۳ ش.
- (۹۶) مرکز فرهنگ و معارف، اعلام قرآن، قم، بوستان کتاب، ۱۳۸۵.
- (۹۷) مصباح یزدی، محمد تقی و محمد محمدی گیلانی و ...، پرتویی از امامت و ولایت در
قرآن کریم، میقات، تهران، ۱۳۶۲ش، ص ۵۴.
- (۹۸) مصطفوی، حسن، التحقيق فی کلمات القرآن، تهران، وزارت فرهنگ و ارشاد
اسلامی، ۱۳۶۸.
- (۹۹) مطهری، مرتضی، مجموعه آثار، انتشارات صدرا، تهران، ۱۳۷۴.
- (۱۰۰) معتزلی اسدآبادی، قاضی عبدالجبار احمد، شرح الاصول الخمسه، دار إحياء التراث
العربی، بیروت، ۱۴۲۲هـ.
- (۱۰۱) مفید، تفسیر نمونه، تهران، دارالکتب الاسلامیه، ۱۳۷۴.
- (۱۰۲) مفید، محمد بن محمد، محمد حسین خوانساری، دفاع از تشیع، ترجمه المفصول
المختاره للمفید، صادق حسن زاده، مومنین، قم، ۱۳۷۷ش.
- (۱۰۳) مفید، الارشاد للمفید، محمد باقر ساعدی خراسانی، اسلامیه، تهران، ۱۳۸۰ش.
- (۱۰۴) مکارم شیرازی، ناصر، با همکاری جمعی از فضلاء، پیام قرآن، دارالکتب الاسلامیه،
تهران، ۱۳۸۶ش.
- (۱۰۵) المناوی، محمد عبدالرئوف، فیض القدير فی شرح جامع الصغير، دار اضواء السلف
، ریاض، ۱۴۲۶هـ.
- (۱۰۶) موسوی همدانی، سید محمد باقر، ترجمه تفسیر المیزان، انتشارات اسلامی جامعه
مدسین حوزه علمیه قم، قم، ۱۳۷۴ش.
- (۱۰۷) میبدی، احمد بن سعد رشید الدین، کشف الاسرار و عدّه الابرار، امیر کبیر، تهران،

۱۳۷۱.

- ۱۰۸) نراقی ، ملا احمد ، معراج السعاده ، قم ، هجرت ، ۱۳۸۷ش .
- ۱۰۹) نیشابوری ، ابی عبدالله حاکم ، المستدرک علی الصحیحین، تحقیق: مصطفی عبدالقادر عطا، بیروت، دار الکتب العلمیه، ۱۴۱۱ق .
- ۱۱۰) هاکس، جیمز ، قاموس کتاب مقدس، بیروت، بی نا، ۱۹۲۸ م .
- ۱۰۱) هلالی، أسرار آل محمد علیهم السلام ، ترجمه کتاب سلیم بن قیس هلالی، اسماعیل انصاری زنجانی خوئینی ، الهادی ، قم ، ۱۴۱۶ ق .
- ۱۰۲) هلالی ، سلیم بن قیس ، تاریخ سیاسی صدر اسلام (ترجمه کتاب سلیم) ، محمود رضا افتخار ، رسالت قلم ، تهران ، ۱۳۷۷ش .

مقالات

- ۱- محمد باقر آخوندی، نگاه جامعه شناختی به قوم یهود در قرآن ، نشریه پژوهشهای قرآنی ، نشر علوم و حدیث و قرآن ، بهار ۱۳۸۵ ، شماره ۴۵ .
- ۲- رضا باذلی ، «الهی بودن مقام امامت» ، موسوعه رد شبهات ، چاپ اول ، مشعر .
- ۳- اصغر غلامی، بررسی مفهوم امامت در پرتو آیه ملک عظیم از فصلنامه سفینه، دوره ۴، شماره ۱۵ ، سال ۱۳۸۶ .
- ۴- واحد پژوهش موعود عصر (عج) ، ملک عظیم خداوندی ، نشر موعود عصر (عج)، تهران .
- ۵- دژ آبادی ، حامد و مهدی فرامرزی ، بررسی دیدگاه فریقین درباره مصداق «ملک عظیم» مطالعات تفسیری ، شماره ۲۹، بهار ۱۳۹۶.